
MONOGRAFIE PRAWNICZE

PRZESTĘPSTWA
ABSTRAKCYJNEGO
I KONKRETNEGO
ZAGROŻENIA
DÓBR PRAWNYCH

ELŻBIETA HRYNIEWICZ

Wydawnictwo C. H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

ELŻBIETA HRYNIEWICZ • PRZESTĘPSTWA ABSTRAKCYJNEGO
I KONKRETNIEGO ZAGROŻENIA DÓBR PRAWNYCH

Polecamy nasze publikacje z tej serii:

Piotr Stępiak

**ŚRODKI PENALNE WE FRANCJI I POLSCE. DOKTRYNA,
LEGISLACJA, PRAKTYKA**

Leszek Wilk

HAZARD. STUDIUM KRYMINOLOGICZNE I PRAWNE

Bronisław Bartusiak

KARA ŚMIERCI W ŚWIETLE SPORU O RACJONALIZACJĘ KARY

Arkadiusz Michalak

**INTERES PUBLICZNY I JEGO ODDZIAŁYWANIE
NA POWSTANIE, TREŚĆ I WYKONYWANIE PRAW
WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ**

Katarzyna Witkowska-Rozpara

**PRZESTĘPCZOŚĆ, ŚRODKI MASOWEGO PRZEKAZU
A POLITYKA KARNA**

Marcin Adamczyk

**ŚWIADEK KORONNY. ANALIZA PRAWNO-
-KRYMINALISTYCZNA**

Legalis
System Informacji Prawnej

www.sklep.beck.pl

PRZESTĘPSTWA
ABSTRAKCYJNEGO
I KONKRETNEGO
ZAGROŻENIA
DÓBR PRAWNYCH

ELŻBIETA HRYNIEWICZ

WYDAWNICTWO C.H. BECK
WARSZAWA 2012

Wydawca: Natalia Adamczyk

Publikacja dofinansowana przez Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

© **Wydawnictwo C.H. Beck 2012**

Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H. Beck
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-3871-2

ISBN e-book 978-83-255-3872-9

Moim Rodzicom

Spis treści

Wykaz skrótów	XIII
Literatura	XV
Wstęp	XXVII
Rozdział I. Kształtowanie się idei przestępstw zagrożenia	1
§ 1. Wprowadzenie	1
§ 2. Rys historyczny	1
§ 3. Podział przestępstw zagrożenia w doktrynie niemieckiej ...	5
I. Wprowadzenie	5
II. Podział przestępstw zagrożenia	6
III. Przestępstwa abstrakcyjnego zagrożenia	7
1. Przesłanki wprowadzenia przestępstw abstrakcyjnego zagrożenia do porządku prawnego ..	7
2. Ocena prawdopodobieństwa naruszenia dobra prawnego	8
A. Pozytywna weryfikacja abstrakcyjnego zagrożenia	8
B. Ujęcie niemieckiego Federalnego Sądu Najwyższego (<i>Bundesgerichtshof</i>)	10
C. Propozycja rozwiązania według niemieckiego ustawodawcy	11
3. Problematyka dobra prawnego przy przestępstwach abstrakcyjnego zagrożenia	12
A. Zarys problematyki	12
B. Koncepcja przeciwdowodu braku zagrożenia	15
C. Naruszenie obiektywnych zasad bezpieczeństwa	17
IV. Przestępstwa „zdatności” do realnego zagrożenia lub naruszenia chronionych dóbr w ujęciu niemieckim (<i>Eignungsdelikte</i>)	19
V. Wyjątkowy charakter kryminalizacji abstrakcyjnego zagrożenia	21
VI. Przestępstwa konkretnego (realnego) zagrożenia	22
1. Zagrożenie a naruszenie dobra prawnego	22
2. Abstrakcyjne a konkretne zagrożenie dobra prawnego	24
VII. Przestępstwa zagrożenia innego typu	25
1. Wprowadzenie do problematyki	25

2. Przepięstwa konkretnie niebezpiecznego zachowania (<i>konkret gefährliches Verhalten</i>)	26
3. Przepięstwa spowodowania konkretnie niebezpiecznego stanu (<i>konkret gefährlicher Zustand</i>)	28
4. Przepięstwa narażenia na niebezpieczeństwo konkretnego rodzaju (<i>konkrete Gefährlichkeitsdelikte</i>)	30
§ 4. Przepięstwa zagrożenia (narażenia na niebezpieczeństwo) w ujęciu polskiej doktryny	33
I. Formy zagrożenia a konstrukcja czynu zabronionego	34
II. Koncepcja przepięstw konkretnego i abstrakcyjnego zagrożenia	35
III. Inne propozycje podziału przepięstw zagrożenia	38
1. Przepięstwa indywidualnego i powszechnego zagrożenia	38
2. Przepięstwa zagrożenia życia i zdrowia oraz pozostałych dóbr prawnych	44
3. Przepięstwa „zdatności” do wywołania zagrożenia w ujęciu polskim	44
IV. Uzasadnienia karalności zagrożenia dóbr prawnych ...	45
V. Przepięstwa zagrożenia w kontekście naruszenia reguł ostrożności	54
§ 5. Zakres problematyki objętej badaniem w ramach niniejszej pracy	57
Rozdział II. Podstawowe pojęcia związane z problematyką przepięstw zagrożenia	59
§ 1. Wprowadzenie	59
§ 2. Pojęcie „niebezpieczeństwa” w polskim prawie karnym	60
I. Pojęcie „niebezpieczeństwa” w języku powszechnym i w prawie karnym	60
II. Społeczne niebezpieczeństwo a społeczna szkodliwość	63
III. „Niebezpieczeństwo” jako ustawowe znamię czynu zabronionego i jako okoliczność wyłączająca przepięstwo	66
§ 3. Cechy niebezpieczeństwa	68
I. Możliwość a konieczność naruszenia chronionego dobra	68
II. Atypowość sytuacji	70
III. Bezpośredniość niebezpieczeństwa	73

IV. Konkretność i abstrakcyjność niebezpieczeństwa w ujęciu leksykalnym.....	79
§ 4. „Niebezpieczeństwo” i „narażenie na niebezpieczeństwo” a pojęcia zbliżone	85
I. Zagrożenie	85
II. Ryzyko	88
§ 5. Rekonstrukcja zagrożenia.....	91
I. Zagrożenie a naruszenie reguł ostrożności	91
II. Perspektywa dla oceny zaistnienia zagrożenia	92
§ 6. Podsumowanie	96
Rozdział III. Przepęstwa zagrożenia w świetle funkcji prawa karnego	99
§ 1. Wprowadzenie	99
§ 2. Funkcja ochronna a przepęstwa zagrożenia	100
I. Wprowadzenie	100
II. Realizacja funkcji ochronnej przy przepęstwach zagrożenia.....	103
1. Funkcja ochronna na etapie kryminalizacji zagrożenia dóbr społecznych	103
2. Funkcja ochronna na etapie wykładni i stosowania prawa	105
§ 3. Funkcja regulacyjna a przepęstwa zagrożenia	106
I. Wprowadzenie.....	106
II. Realizacja funkcji regulacyjnej przy przepęstwach zagrożenia	109
§ 4. Relacja między ochronną i regulacyjną funkcją prawa karnego	112
§ 5. Funkcja sprawiedliwościowa a przepęstwa zagrożenia	113
§ 6. Funkcja kompensacyjna a przepęstwa zagrożenia	114
§ 7. Funkcja gwarancyjna a przepęstwa zagrożenia	116
§ 8. Podsumowanie	118
Rozdział IV. Kryminalizacja a konkretne i abstrakcyjne zagrożenie	121
§ 1. Wprowadzenie.....	121
§ 2. Czyny zagrażające społecznym dobrom a przesłanki ich kryminalizacji.....	122
§ 3. Zasady kryminalizacji a zagrożenie dóbr społecznych	124
I. Zasada kryminalizacji zachowań szczególnie społecznie niebezpiecznych	124
II. Zasada subsydiarności	129

III. Zasada <i>in dubio pro libertate</i>	130
§ 4. Konstytucyjna zasada proporcjonalności a przestępstwa zagrożenia	132
I. Źródło zasady proporcjonalności w polskim prawie	132
II. Przestępstwa zagrożenia w kontekście zasady proporcjonalności	133
1. Etapy badania zgodności regulacji prawnej z zasadą proporcjonalności	133
2. Zasada przydatności a przestępstwa zagrożenia	134
3. Zasada konieczności a przestępstwa zagrożenia	136
4. Zasada proporcjonalności w znaczeniu ścisłym a przestępstwa zagrożenia	139
§ 5. Kryminalizacja uproszczona a przestępstwa zagrożenia	141
§ 6. Klauzule niepodlegania karze a brak zagrożenia chronionego dobra	144
§ 7. Pozostałe problemy związane z kryminalizacją	146
I. Klarowność regulacji prawnej	146
II. Przekształcanie regulacji wykroczeniowych w karne	147
§ 8. Podsumowanie	150
Rozdział V. Ustawowa treść i konstrukcja czynów zabronionych a zagrożenie chronionych dóbr	153
§ 1. Wprowadzenie	153
§ 2. Konstrukcja typu czynu zabronionego a zagrożenie chronionego dobra	155
I. Czyn formalny konkretnego zagrożenia	158
II. Czyn formalny abstrakcyjnego zagrożenia	164
III. Czyn materialny konkretnego zagrożenia	166
IV. Czyn materialny abstrakcyjnego zagrożenia	167
§ 3. Formy stadialne a czyny abstrakcyjnego i konkretnego zagrożenia	171
I. Usiłowanie a zagrożenie dobra prawnego	171
1. Zagrożenie jako cecha usiłowania	171
2. Usiłowanie udolne przestępstw zagrożenia	173
3. Usiłowanie nieudolne przestępstw zagrożenia	177
4. Odstąpienie od usiłowania	181
II. Przygotowanie a zagrożenie dobra prawnego	185
1. Zagrożenie jako cecha przygotowania	186
2. Przygotowanie przestępstw abstrakcyjnego i konkretnego zagrożenia	188
3. Odstąpienie od przygotowania	193

§ 4. Postacie zjawiskowe a czyny abstrakcyjnego i konkretnego zagrożenia	194
I. Niesprawcze postacie współdziałania a czyny zagrożenia chronionych dóbr	194
II. Sprawcze postacie współdziałania a czyny zagrożenia chronionych dóbr	197
§ 5. Jedność i wielość czynów a zagrożenie chronionych dóbr ...	199
I. Zbieg przestępstw	199
1. Czyny współukarane	200
2. Przestępstwa wieloczynowe, przestępstwa złożone i przestępstwa trwale	203
II. Czyn ciągły	206
III. Zbieg przepisów	207
1. Zasada specjalności	209
2. Zasada subsydiarności	210
A. Subsydiarność ustawowa	210
B. Subsydiarność milcząca	212
3. Zasada konsumpcji	216
§ 6. Podsumowanie	220
Rozdział VI. Wykładnia i stosowanie prawa przy czynach zagrożenia	225
§ 1. Wprowadzenie	225
§ 2. Wykładnia znamion czynu zagrożenia chronionych dóbr ...	226
I. Cel i przedmiot wykładni	226
II. Dyrektywy wykładni	231
III. Kompleksowość wykładni przy odtwarzaniu treści normy prawnej	233
1. Wykładnia językowa i systemowa a czyny zagrożenia	233
2. Wykładnia funkcjonalna a czyny zagrożenia	238
3. Wpływ wykładni funkcjonalnej na treść czynu zabronionego	243
4. Zasadność tworzenia dodatkowych podziałów przestępstw zagrożenia	249
§ 3. Stosowanie prawa przy przestępstwach zagrożenia	251
I. Zrozumiałość normy prawnej	251
II. Weryfikacja zagrożenia przedmiotu ochrony	253
III. Rodzaj zagrożenia chronionego dobra a stosowanie regulacji prawnej	255
IV. Związek przyczynowy i normatywne przypisanie skutku a zagrożenie przedmiotu ochrony	258

1. Związek przyczynowy i normatywne przypisanie skutku w ramach strony przedmiotowej	258
2. Związek przyczynowy i normatywne przypisanie zagrożenia a przedmiot ochrony	265
V. Przewidywalność zagrożenia	269
§ 4. Podsumowanie	276
Rozdział VII. Sprowadzenie zagrożenia a cechy przestępne czynu zabronionego	279
§ 1. Wprowadzenie	279
§ 2. Sprowadzenie zagrożenia jako podstawa odpowiedzialności karnej	280
§ 3. Okoliczności wyłączające przestępność czynu zagrożenia .	283
I. Prawne konsekwencje zgody na sprowadzenie zagrożenia przedmiotu ochrony	283
II. Inne okoliczności wyłączające przestępność sprowadzenia zagrożenia chronionego dobra	286
1. Okoliczności wyłączające bezprawność	286
2. Okoliczności wyłączające karygodność	290
3. Okoliczności wyłączające winę	292
§ 4. Podsumowanie	298
Rozdział VIII. Środki reakcji prawnokarnej a przestępstwa zagrożenia	299
§ 1. Wprowadzenie	299
§ 2. Dyrektywy wymiaru kary	300
§ 3. Środki karne i zabezpieczające	306
§ 4. Wyłączenie karalności zachowania sprawcy	312
§ 5. Rezygnacja z egzekwowania wymierzonej sprawcy kary	316
§ 6. Podsumowanie	318
Wnioski końcowe	319
Indeks rzeczowy	325

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
KK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
KKS	ustawa z 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz.U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765 ze zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KPK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
KSH	ustawa z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.)
KW	ustawa z 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 46, poz. 275 ze zm.)
PrBud	ustawa z 7.7.1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 ze zm.)
StGB	<i>Strafgesetzbuch</i> , niemiecka ustawa federalna z 23.1.1974 r. – Kodeks karny

2. Organy orzekające

BVerfG	<i>Bundesverfassungsgericht</i> – Związkowy Sąd Konstytucyjny
BGH	<i>Bundesgerichtshof</i> – Związkowy Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy

3. Czasopisma i publikatory

BVerfGE	<i>Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts</i> – orzeczenia Związkowego Sądu Konstytucyjnego
CzPKiNP	Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
GA	<i>Goldammers Archiv für Strafrecht</i>
JA	<i>Juristische Ausbildung</i>

Wykaz skrótów

MoP	Monitor Prawniczy
NJW	<i>Neue Juristische Wochenschrift</i>
NP.....	Nowe Prawo
NStZ	<i>Neue Zeitschrift für Strafrecht</i>
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
PS	Przegląd Sądowy
PiP	Państwo i Prawo
PPK	Przegląd Prawa Karnego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
ZStW	<i>Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft</i>

4. Inne

AT	<i>Allgemeiner Teil</i> – część ogólna (niemieckiego Kodeksu karnego)
BT	<i>Besondere Teil</i> – część szczególna (niemieckiego Kodeksu Karnego)
BGHSt	<i>Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen</i>
cyt.	cytowany
dot.	dotyczy
m.in.	między innymi
Nr	numer
s.	strona
t.	tom

Literatura

- Andrejew I.*, Nowy kodeks karny. Z rozważań nad projektem, Warszawa 1963
- Andrejew I.*, O pojęciu winy w polskim prawie karnym, PiP 1982, z. 7
- Andrejew I.*, Polskie prawo karne w zarysie. Typizacja i kwalifikacja przestępstw, Warszawa 1978
- Andrejew I.*, Ustawowe znamiona czynu, Warszawa 1959
- Andrejew I.*, Ustawowe znamiona przestępstwa Warszawa 1983
- Andrejew I., Kubicki L., Waszczyński J.* (red.), System prawa karnego, t. IV, cz. 1, Wrocław 1985
- Andrejew I., Świda W., Wolter W.*, Kodeks karny z komentarzem, Warszawa 1977
- Ashworth A.*, Kryteria ustalania proporcjonalności wyroku, Ius et Lex 2006, Nr 1
- Ashworth A.*, Principles of criminal law, Oxford 2003
- Bafia J.*, Polskie prawo karne, Warszawa 1989
- Bafia J., Mioduski K., Siewierski M.*, Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 1971
- Bielski M.*, Naruszenie reguł ostrożności czy nadmierna ryzykowność zachowania jako właściwe kryterium prawnokarnego przypisania skutku, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2004, Nr 1
- Bielski M.*, Prawnokarne przypisanie skutku w postaci narażenia na niebezpieczeństwo, Przegląd Sądowy 2005, Nr 4
- Bieńkowska E., Kunicka-Michalska B., Rejman G., Wojciechowska J.*, Kodeks karny, część ogólna. Komentarz, Warszawa 1999
- Bloy R.*, Unrechtsgehalt und Strafbarkeit des grob unverständigen Versuchs, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 2001, Nr 113, z. 1
- Bojarski M.*, Dozwolone ryzyko gospodarcze w polskim prawie karnym, Wrocław 1987
- Bojarski M., Giezek J., Sienkiewicz Z.*, prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna, Warszawa 2004
- Buchała K.*, Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 5 czerwca 1997 r. (II AKa 50/97), Orzecznictwo Sądów Polskich 1998, Nr 11
- Buchała K.*, Prawo karne materialne, Warszawa 1989
- Buchała K.*, Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji drogowej, Warszawa 1973
- Buchała K.*, Przestępstwa w komunikacji drogowej, Warszawa 1961
- Buchała K.*, Wina przy przestępstwach spowodowania powszechnego niebezpieczeństwa, Warszawa 1960

- Buchała K.*, Zachowanie w warunkach umiarkowanego ryzyka, *Studia Prawnicze* 1986, Nr 1–2
- Buchała K., Zoll A.*, Kodeks karny, część ogólna. Komentarz, t. I, Kraków 1998
- Cieślak M.*, Indywidualne zagrożenie życia (na marginesie art. 153 projektu Kodeksu karnego Polski Ludowej), *NP* 1952, Nr 4
- Cieślak M.*, Pojęcie niebezpieczeństwa w prawie karnym, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 1955, Nr 1
- Cieślak M., Waszczyński J.*, Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego materialnego za rok 1975, *Pal.* 1977, Nr 7
- Crowther J.* (red.), *Oxford Advanced Lerner's Dictionary*, Oxford 1995
- Cyprian T.*, Niezawinione sprowadzenie stanu powszechnego niebezpieczeństwa, *RPEiS* 1969, Nr 1
- Czura-Kalinowska D., Zawłocki R.*, Odpowiedzialność karna za działanie na szkodę spółki, Warszawa 2006
- Dąbrowska-Kardas M.*, O dwóch znaczeniach pojęcia społecznego niebezpieczeństwa czynu, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 1997, Nr 1
- Dębski R.*, Karalność usiłowania nieudolnego, *RPEiS* 1999, Nr 2
- Dębski R.*, Kilka uwag o podstawach regulacji usiłowania w obowiązującym kodeksie karnym, [w:] *L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda* (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, Lublin 2005
- Dębski R.*, Pozaustawowe znamiona przestępstwa, *Łódź* 1995
- Dębski R.*, Uwagi o przyczynach niedostatecznego wykorzystania przepisów karnych o ochronie środowiska, *PiP* 1986, z. 8
- Dine J., Gobert J.*, *Cases and Materials on Criminal Law*, Oxford 2003
- Duff R. A.*, Karanie obywateli, *Ius et lex* 2006, Nr 1
- Duży J.*, Przedmiot ochrony przestępstw działania na szkodę spółek handlowych, *Przegląd Sądowy* 2001, Nr 11–12
- Feinberg J.*, Funkcja ekspresyjna kary kryminalnej, przedruk w *Ius et lex* 2006, Nr 1
- Gardocki L.*, Subsydiarność prawa karnego oraz in dubio pro libertata – jako zasady kryminalizacji, *PiP* 1989, z. 12
- Gardocki L.*, Typizacja uproszczona, *Studia Iuridica* 1982, Nr X
- Gardocki L.*, Typowe zakłócenia funkcji zasady nullum crimen sine lege, *Studia Iuridica* 1982, Nr X
- Gardocki L.*, Zagadnienia teorii kryminalizacji, Warszawa 1990
- Giezek J.*, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, t. I, Wrocław 2000
- Giezek J., Kłaczyńska N., Łabuda G.*, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Warszawa 2007
- Giezek J.*, Naruszenie reguł ostrożności jako przesłanka urzeczywistnienia znamion przestępstwa nieumyślnego, *PiP* 1992, z. 1
- Giezek J.*, Okoliczności wpływające na sędziowski wymiar kary, Wrocław 1989
- Giezek J.*, Przyczynowość hipotetyczna a prawno karne przypisanie skutku, *Przegląd Prawa Karnego* 1992, Nr 7

- Giezek J.*, Przyczynowość oraz przypisanie skutku w prawie karnym, Wrocław 1994
- Giezek J.*, „Zezwolenie” na naruszenie dobra prawnego – negatywne znamię typu czy okoliczność kontratypowa, [w:] *Ł. Pohl* (red.), Aktualne problemy prawa karnego. Księga Pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarcza, Poznań 2009
- Giezek J.*, Znaczenie testu warunku sine qua non przy wyjaśnianiu przyczynowości. W odpowiedzi Jubilatowi, [w:] *J. Giezek* (red.), Przepęstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka, Kraków 2006
- Giezek J., Kardas P.*, Działanie na szkodę spółki a przęstwo nadużycia zaufania – zagadnienie zbiegu przepisów oraz wielości ocen, Pal. 2002, Nr 11–12
- Giezek J., Kardas P.*, Przepisy karne Kodeksu spółek handlowych, Kraków 2003
- Giezek J., Kardas P.*, Sporne problemy przęstwa działania na szkodę spółki na tle aktualnych wymagań teorii i praktyki, Pal. 2002, Nr 9–10
- Giezek J., Wnuk D.*, Odpowiedzialność cywilna i karna w spółkach prawa handlowego, Warszawa 1994
- Gizbert-Studnicki T.*, Konflikt dóbr i kolizja norm, RPEiS 1989, Nr 3
- Gostyński Z.*, Obowiązek naprawienia szkody w prawie karnym, Warszawa 1999
- Góralski P.*, Związek przyczynowy w prawie karnym na tle orzecznictwa sądowego, Prok. i Pr. 2009, Nr 6
- Górniok O.* (red.), Prawo karne gospodarcze, Warszawa 2003
- Górniok O.*, Znaczenie subsydiarności prawa karnego w jego interpretacji, PiP 2007, z. 5
- Górniok O., Hoc S., Kalitowski M., Przyjemski S.M., Sienkiewicz Z., Szumski J., Tyszkiewicz L., Wąsek A.*, Kodeks karny. Komentarz, t. I, Gdańsk 2005
- Górniok O., Hoc S., Kalitowski M., Przyjemski S.M., Sienkiewicz Z., Szumski J., Tyszkiewicz L., Wąsek A.*, Kodeks karny. Komentarz, t. II, Gdańsk 2005
- Górski A., Sakowicz A.*, Bariery prawne integracji europejskiej w sprawach karnych, Warszawa 2005
- Grajewski J.*, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I, Kraków 2006
- Gropp W.*, Strafrecht. Allgemeiner Teil, Berlin–Heidelberg 2005
- Hanausek T.*, Uwagi o naturze niebezpieczeństwa jako zjawiska obiektywnego i dynamicznego, [w:] *M. Cieślak* (red.), Zagadnienia prawa karnego i teorii prawa. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Woltera, Warszawa 1959
- Hefendehl R.*, Europäisches Strafrecht: bis wohin und nicht weiter?, [w:] *B. Schünemann* (red.), Ein Gesamtkonzept für die europäische Strafrechtspflege, Berlin 2006
- Hirsch H.J.*, Konkrete und abstrakte „Gefährungsdelikte”, [w:] *G. Kohlmann* (Hrsg.), Schriften aus 3 Jahrzehnten, Berlin 1999, s. 624 (pierwotnie artykuł

- umieszony, [w:] *A. Zoll* (red.), Problemy odpowiedzialności karnej. Księga pamiątkowa ku czci prof. K. Buchały, Kraków 1994)
- Hirsch H. J.*, Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości, [w:] *H. J. Hirsch, P. Hofmański, E. Pływaczewski, C. Roxin* (red.), Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości. Materiały polsko-niemieckiego kolokwium prawa karnego, Białystok–Rajgród 12.17.9.1995, Białystok 1997
- Hirsch H. J.*, Problematyka regulacji nieudolnego usiłowania w polskim i niemieckim kodeksie karnym, [w:] *J. Giezek* (red.), Przepęstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka, Kraków 2006
- Hirsch H. J.*, Probleme europäischer Strafrechtsharmonisierung [maszynopis – z którego skorzystano za zgodą Autora]
- Hirsch H. J.*, Stanowisko pokrzywdzonego w systemie prawa karnego ze szczególnym uwzględnieniem naprawienia szkody, Przegląd Prawa Karnego 1990, Nr 4
- Hirsch H. J.*, Systematik und Grenzen der Gefährdelikte [maszynopis – z którego skorzystano za zgodą Autora]
- Hirsch H. J.*, Untauglicher Versuch und Strafrecht, [w:] *B. Schünemann* (red.), Festschrift für Claus Roxin zum 70. Geburtstag am 15 Mai 2001, Berlin 2001
- Hirsch H. J.*, W kwestii aktualnego stanu dyskusji o pojęciu dobra prawnego, RPEiS 2002, Nr 1
- Hirsch H. J.*, Zum Unrecht des fahrlässigen Delikts, [w:] *D. Dölling* (red.), Jus humanum. Grundlagen des Rechts und Strafrecht. Festschrift für Ernst-Joachim Lampe zum 70. Geburtstag, Berlin 2003
- Hirsch H. J.*, Zur Behandlung des ungefährlichen „Versuchs“ de lege lata und de lege ferenda, [w:] *O. Triffterer* (red.), Gedächtnisschrift für Theo Vogler, Heidelberg 2004
- Von Hirsch A.*, Uzasadnienie istnienia i wymiaru kary we współczesnym retributywizmie, Ius et lex 2006, Nr 1
- Hoyer A.*, Die Verletzung des höchstpersönlichen Lebensbereichs bei § 201a StGB, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik 2006, Nr 1
- Hörnle T.*, Zasada proporcjonalności w niemieckiej teorii kary, Ius et lex 2006, Nr 1
- Hryniewicz E.*, Pomiędzy gwarancją a represją, [w:] *E. Cała-Wacinkiewicz, D. Wacinkiewicz* (red.), Prawne aspekty wolności. Zbiór studiów, Szczecin 2008
- Hryniewicz E., Reszka M.*, Odszkodowanie i zadośćuczynienie w świetle art. 46 Kodeksu karnego – uwagi krytyczne i propozycje zmian, MoP 2007, Nr 6
- Hryniewicz E., Zawłocki R.*, Nieumyślność bankructwa jako podstawa odpowiedzialności karnej, MoP 2006, Nr 6
- Jakobs G.*, Strafrecht. Allgemeiner Teil. Die Grundlagen und die Zurechnungslehre, Berlin 1993

- Janiszewski B.*, Dolegliwość jako element współczesnej kary kryminalnej, [w:] *J. Giezek* (red.), *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, Kraków 2006
- Janiszewski B.*, Kompensacja szkód jako zadanie prawa karnego, [w:] *Z. Ofiarski* (red.), *Księga jubileuszowa z okazji 15-lecia Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego*, Szczecin 2004
- Janiszewski B.*, Naprawienie szkody a cele wymiaru kary, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2002, Nr 2
- Janiszewski B.*, Ogólne zasady sądowego wymiaru kary w nowym kodeksie karnym, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 1999, Nr 2
- Janiszewski B.*, „Sprawiedliwość” kary. Rozważania w świetle prawnych podstaw jej wymiaru, [w:] *A. J. Szwarc* (red.), *Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Profesora Aleksandra Ratajczaka*, Poznań 1999
- Jędrzejewski Z.*, *Bezprawność jako element przestępczości czynu*, Warszawa 2009
- Jędrzejewski Z.*, Granice karalności usiłowania nieudolnego, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2007, Nr 2
- Kaczmarek T.*, *Materialna istota przestępstwa i jego ustawowe znamiona*, Wrocław 1968
- Kaczmarek T.*, O pojęciu społecznego niebezpieczeństwa czynu (1966), [w:] *Rozważania o przestępstwie i karze. Wybór prac z okresu 40-lecia naukowej twórczości*, Warszawa 2006
- Kaczmarek T.*, *Spoleczne niebezpieczeństwo czynu i jego bezprawność jako dwie cechy przestępstwa*, Wrocław 1966
- Kaczmarek T.*, *Z problematyki przekroczenia władzy w teorii i praktyce*, NP 1960, Nr 1
- Kaiser K.*, *Opinia społeczna o prawie karnym, sprawcy przestępstwa i ofierze*, PiP 1989, z. 12
- Kardas P.*, *Działanie na szkodę spółki – konkretne czy abstrakcyjne narażenie na niebezpieczeństwo*, PiP 2006, z. 6
- Kardas P.*, [w:] *A. Zoll* (red.), *Kodeks karny, część ogólna. Komentarz, t. I*, Kraków 2004
- Kardas P.*, *Okoliczności wyłączające przestępczość lub karalność zachowania a konstrukcja czynu ciągłego*, Prok. i Pr. 2008, Nr 1
- Kardas P.*, *Przypisanie skutku przy przestępnym współdziałaniu*, *Kwartalnik Prawa Publicznego* 2004, Nr 4
- Klinowski M.*, *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii a konstytucyjna zasada proporcjonalności*, Prok. i Pr. 2009, Nr 2
- Kordela M.*, *Zasady prawa jako normatywna postać wartości*, RPEiS 2006, Nr 1
- Kostarczyk-Gryszka J.*, *Kumulatywny zbieg przepisów ustawy określających przestępstwo umyślne oraz przestępstwo nieumyślne*, PiP 1974, z. 4

- Królikowski M.*, Sprawiedliwość karania w społeczeństwach liberalnych. Zasada proporcjonalności, Warszawa 2005
- Królikowski M.*, [w:] *M. Królikowski, R. Zawłocki* (red.), Kodeks karny. Komentarz, t. I, Warszawa 2011
- Krukowski A.*, Odstąpienie od przygotowania w kodeksie karnym, Pal. 1972, Nr 3
- Krüger M.*, Die Entmaterialisierungstendenz beim Rechtsgutsbegriff, Berlin 2000
- Księżak P.*, Zbieg przepisów – glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16.12.1993 r. (II KRN 289/93), MoP 1999, Nr 7
- Kunze E.*, Przygotowanie przestępstwa w ujęciu polskiego prawa karnego, Poznań 1991
- Lachowski J.*, Stan wyższej konieczności w polskim prawie karnym, Warszawa 2005
- J. Lachowski*, [w:] *M. Królikowski, R. Zawłocki* (red.), Kodeks karny. Komentarz, t. I, Warszawa 2011
- Lachowski J., Marek A.*, Niektóre problemy wynikające z „jednoczynowości” przestępstwa ciągłego, Prok. i Pr. 2004, Nr 11–12
- Lappi-Seppälä T.*, Zasada proporcjonalności w systemie karnym Finlandii, Ius et lex 2006, Nr 1
- Lernell L.*, Wykład prawa karnego. Część ogólna, t. I, Warszawa 1969
- Leszczyński J.*, O charakterze dyrektyw wykładni prawa, PiP 2007, z. 3
- Leszczyński J.*, Wykładnia operatywna (podstawowe właściwości), PiP 2009, z. 6
- Liszevska A.*, Problem zbiegu stadialnych postaci sprawczego współdziałania z dokonaniem podżegania i pomocnictwa, [w:] *J. Majewski* (red.), Formy stadialne i postacie zjawiskowe popełnienia przestępstwa, Toruń 2007
- Eabuda G.*, Przyczynek do koncepcji niebezpieczeństwa w prawie karnym, RPEiS 2004, Nr 2
- Majewski J.*, O (braku) karalności usiłowań „nieralnych”, „absolutnie nieudolnych” i im podobnych, [w:] *Ł. Pohl* (red.), Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca, Poznań 2009
- Majewski J.*, O różnicy i granicy między usiłowaniem udolnym a usiłowaniem nieudolnym, [w:] *J. Majewski* (red.), Formy stadialne i postacie zjawiskowe popełnienia przestępstwa. Materiały III Bielańskiego Kolokwium Karnistycznego, Toruń 2007
- Majewski J.*, Prawnokarne przypisywanie skutku przy zaniechaniu. Zagadnienia węzłowe, Kraków 1997
- Majewski J., Kardas P.*, O dwóch znaczeniach winy w prawie karnym, PiP 1993, z. 10
- Makarewicz J.*, Kodeks karny z komentarzem, Lwów 1938
- Makarewicz J.*, Prawo karne ogólne, Kraków 1914
- Marek A.*, Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2007
- Marek A.*, Prawo karne, Warszawa 2003